Näringsutskottets betänkande 1984/85:15

om tilläggsbudget II i vad avser industridepartementets område (prop. 1984/85:101 delvis)

Ärendet

Proposition 1984/85:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 behandlas i detta betänkande såvitt avser bilaga 7 (industridepartementet).

Motioner föreligger rörande dels omlokaliseringskostnader för Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling, dels verksamheten i Ranstad.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under alla punkter. I en reservation (m) avstyrks att Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling får ett särskilt bidrag till omlokaliseringskostnader m. m. En annan reservation (c, vpk) gäller riktlinjer för återställningsarbetena i Ranstad. Utskottets kommentarer till regeringens redogörelse beträffande forsknings- och utvecklingsverksamhet i Ranstad åtföljs av ett särskilt yttrande (c, vpk).

INDUSTRI M. M.

1. **Bidrag för omlokaliseringskostnader m. m. till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling.** Regeringen har under punkt 1 (s. 15 f.) föreslagit riksdagen att till Bidrag för omlokaliseringskostnader m. m. till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 3 700 000 kr.

I motion 1984/85:2622 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m) hemställs att riksdagen

1. avslår regeringens [ovan återgivna] hemställan – – –,
2. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om omfördelning inom befintliga anslagsramar.

Utskottet

Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (SIFU) flyttade huvuddelen av sin verksamhet från Stockholm till Borås sommaren 1982. Principbeslut om denna omlokalisering hade statsmakterna fattat redan år 1973. SIFU har tillsammans med högskolan i Borås och flera statliga myndigheter inrymts i en för ändamålet uppförd byggnad i kvarteret Balder. Härom beslöt

statsmakterna hösten 1979 (prop. 1979/80:25, FiU 1979/80:12). Projektet presenterades för riksdagen av den dåvarande borgerliga trepartiregeringen. Till skillnad från omlokaliseringen var det okontroversiellt. SIFU:s lokaler i kvarteret Balder har utformats i enlighet med stiftelsens kravspecifikationer.

Omlokaliseringen har medfört merkostnader och minskade intäkter för SIFU. För att täcka sådana kostnader har stiftelsen t. o. m. budgetåret 1982/83 fått extra statsbidrag. Dess ordinarie statsbidrag minskas sedan dess successivt enligt en plan som avser tiden t. o. m. budgetåret 1985/86.

Med hänvisning till att SIFU inte har kunnat kompensera sig för de ekonomiska påfrestningarna och på senare tid har gjort betydande förluster föreslår regeringen nu att staten som en engångsinsats lämnar stiftelsen ett särskilt bidrag av 3,7 milj. kr. Detta förslag avvisas i motion 1984/85:2622 (m). Motionärerna delar visserligen uppfattningen att SIFU bör gottgöras för de förhöjda kostnaderna. Kompensationen bör emellertid, menar de, inte belasta statsbudgeten utan i stället tas ut genom en "omfördelning inom byggnadsstyrelsens kostnadsramar". Byggnadsstyrelsen har, hävdas det i motionen, ansvar för att man åt SIFU har upplåtit lokaler med en hyresnivå kraftigt överstigande den som kunde ha stått till buds om stiftelsen hade fått lösa lokalfrågan på egen hand.

Utskottet har fått del av vissa uppgifter om SIFU:s lokal- och hyresförhållanden. I Stockholm disponerar SIFU ca 7 300 m^2 med en årshyra av genomsnittligt ca 425 kr. per m^2 eller totalt 3,1 milj. kr. För lokalerna i Borås är motsvarande värden ca 7 750 m^2, 1 045 kr. och 8,1 milj. kr. SIFU har vägrat att betala byggnadsstyrelsen full hyra för de nya lokalerna och har i stället erlagt vad man betecknar som en marknadsmässig hyra i Borås, ungefär hälften så hög som den begärda. Till följd härav har SIFU en stor upplupen hyresskuld. Samtidigt är dess likviditet god. Hyresförhandlingar förs sedan länge mellan SIFU och byggnadsstyrelsen.

Intäkter och kostnader i byggnadsstyrelsens verksamhet som central myndighet för fastighetsförvaltning och lokalanskaffning redovisas under ett på statsbudgeten anvisat formellt anslag av 1 000 kr. Byggnadsstyrelsen disponerar vidare särskilda anslag för inköp av fastigheter m. m., för byggnadsarbeten och för inredning av byggnader. De senare tre anslagen kan uppenbarligen inte utnyttjas för det ändamål som motionärerna avser. En omdisposition av antytt slag inom ramen för de medel som redovisas under det förstnämnda anslaget skulle kunna medföra höjda kostnader för övriga hyresgäster hos byggnadsstyrelsen och skulle då i princip slå igenom i form av anslagsökningar på andra håll i statsbudgeten.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om ett uttalande som finansminister Kjell-Olof Feldt i årets budgetproposition (prop. 1984/85:100 bil. 9 s. 65) gör beträffande byggnadsstyrelsens verksamhet. Det är, säger han bl. a., viktigt att incitament skapas för såväl enskilda lokalbrukare som lokalhållaren byggnadsstyrelsen att få till stånd ett rationellare lokalutnyttjande. En förutsättning för att detta arbete skall ge resultat är att myndigheterna får ett

ökat ansvar för sina lokalkostnader. Det är angeläget att byggnadsstyrelsen biträder myndigheterna i det arbete med lokalfrågor som kommer att erfordras.

Utskottet fäster stor vikt vid att SIFU skall kunna successivt utveckla sitt kursprogram och att dess kursutbud även i ekonomiskt hänseende skall te sig attraktivt för målgruppen. Med tillfredsställelse har utskottet erfarit att riksrevisionsverket på eget initiativ har beslutat att senare i år göra en översyn av SIFU:s verksamhet och ekonomi. Utskottet noterar att den framställning om anslag som här är aktuell motiveras inte av de fortlöpande hyreskostnaderna utan av andra slags kostnader eller uteblivna intäkter.

Liksom regeringen anser utskottet att staten nu såsom en engångsåtgärd bör lämna ett ytterligare bidrag till SIFU för att omlokaliseringskostnader och andra omställningskostnader slutligt skall bli täckta. Utskottet avstyrker motion 1984/85:2622 (m) med hänvisning till vad som har sagts i det föregående och tillstyrker regeringens förslag om ett reservationsanslag av 3,7 milj. kr. för ändamålet.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 1 och med avslag på motion 1984/85:2622 till *Bidrag till omlokaliseringskostnader m. m. till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 3 700 000 kr.

MINERALFÖRSÖRJNING M. M.

2. **Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt 2 (s. 16) och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 2 till *Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m. m.* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 1 031 000 kr.

ENERGI

3. **Verksamheten i Ranstad.** Regeringen har under punkt 3 (s. 17–20) föreslagit riksdagen att

1. ta del av vad föredraganden [statsrådet Birgitta Dahl] har anfört om forsknings- och utvecklingsverksamhet inom området förgasning,

2. till *Verksamheten i Ranstad* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

I motion 1984/85:2632 av Per-Richard Molén m. fl.(m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en återställningsplan för Ranstad.

Innebörden av vad föredragande statsrådet resp. motionärerna har anfört framgår av utskottets redogörelse i det följande.

Utskottet

Vid Ranstadsverket nära Skövde har under många år bedrivits forsknings- och utvecklingsarbete rörande användning av alunskiffer. Finansieringen har skett med bidrag och lån från staten. Riksdagen uttalade våren 1983 (NU 1982/83:32, rskr 1982/83:277) att regeringen borde förelägga riksdagen förslag till riktlinjer för ett mer långsiktigt forsknings- och utvecklingsprogram i Ranstad än vad som dittills hade förekommit. I budgetpropositionen år 1984 (prop. 1983/84:100 bil. 14 s. 67 f.) anförde emellertid industriminister Thage G. Peterson efter samråd med statsrådet Birgitta Dahl att det saknades förutsättningar att föreslå ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram för verksamheten i Ranstad.

Riksdagen godtog dock inte denna ståndpunkt utan gjorde på förslag av näringsutskottet (NU 1983/84:45 s. 38 f.) ett uttalande av i huvudsak följande innebörd. Regeringen borde verka för en fortsättning av verksamheten vid Ranstadsverket. Detta borde ske genom att de anläggningar och den kompetens som fanns vid verket utnyttjades för fortsatta forsknings- och utvecklingsinsatser. En viss forsknings- och utvecklingsverksamhet inom området förgasning borde drivas vidare under åtminstone den närmaste treårsperioden. Inom området våtkemisk metallutvinning torde en fortsatt verksamhet kunna bedrivas med klart affärsmässiga utgångspunkter. I fråga om finansiella resurser för forskningsverksamheten m. m. borde i första hand noga prövas möjligheterna att inom ramen för tidigare beviljade medel lösgöra resurser härför. Så bedömdes kunna ske genom att intressenterna i Ranstad Skiffer AB återbetalade återstående lån i snabbare takt än vad som gällde enligt de rådande lånevillkoren. Det bör antecknas att centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas företrädare inte stod bakom detta uttalande och det tidigare refererade uttalandet år 1983.

I proposition 1984/85:101 meddelas att en viss forskningsverksamhet inom det hydrometallurgiska området bedrivs i Ranstad på rent kommersiella grunder av ett nystartat företag, Ranstad Mineral AB. Enligt vad utskottet har inhämtat sysselsätter detta företag fem personer.

Statsrådet Dahl, som har inträtt såsom föredragande beträffande verksamheten i Ranstad, anför i propositionen bl. a. följande. De tekniker och ingenjörer som var verksamma i det numera avslutade projektet för slaggande förgasning är inte längre kvar i Ranstad Skiffer AB. Någon förgasningsverksamhet förekommer således inte längre. Det är därför, menar föredraganden, svårt att genomföra det av riksdagen föreslagna fortsatta forsknings- och utvecklingsarbetet i Ranstad. Ett fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete skulle möjligen till mycket höga kostnader kunna återupptas med hjälp av konsulter och inhyrd personal. Föredragan-

den berör verksamhet med förgasning av fasta bränslen som pågår vid Studsvik Energiteknik AB och vid Metallurgiska forskningsstationen i Luleå. Med de begränsade resurser som står till buds för forskning på detta område är det, säger hon, angeläget att verksamheten hålls samman så att högsta möjliga effektivitet uppnås. Ett återupptagande av förgasningsverksamheten i Ranstad skulle försvåra detta. När det gäller möjligheten att omförhandla återbetalningsvillkoren för det lämnade statliga lånet gör föredraganden "efter kontakter med låntagaren" bedömningen att det inte är meningsfullt att gå vidare med förhandlingar i frågan. Det är, konstaterar hon, i och för sig möjligt att förhandla med låntagaren i syfte att nå en snabbare återbetalning av lånet. En förutsättning för att ett sådant resultat skall uppnås skulle dock vara att staten är beredd att ekonomiskt kompensera låntagaren för de försämrade villkoren.

Regeringen har genom propositionen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden sålunda har anfört.

Utskottet vill framhålla följande. Föredraganden utgår från den nuvarande personalsituationen inom Ranstad Skiffer AB. Av uppgifter som utskottet har fått del av framgår att, när riksdagen i juni 1984 gjorde sin nyss refererade framställning till regeringen, fortfarande 25 personer – därav 21 tjänstemän – kvarstod i tjänst i Ranstad, av dem två med anställning hos AB Svensk Alunskifferutveckling. Vid den tiden genomfördes också försökskörningar i pilotanläggningen för förgasning. De omständigheter som föredraganden i övrigt åberopar ingick i det beslutsunderlag varpå utskottet grundade det ställningstagande förra året som riksdagen anslöt sig till. Riksdagen räknade med att motparten i de begärda förhandlingarna skulle göra vissa uppoffringar i förhållande till de avtalade lånevillkoren. Några förhandlingar som har klarlagt förutsättningarna för en sådan eftergift från låntagarens sida har emellertid inte kommit till stånd, vilket utskottet noterar.

I dagens läge finner utskottet i likhet med regeringen att riksdagens önskemål om fortsatta forsknings- och utvecklingsinsatser i Ranstad icke – utom såvitt gäller den nämnda verksamheten hos Ranstad Mineral AB – låter sig förverkligas på rimliga villkor.

I propositionen föreslås ett anslag av 1,5 milj. kr. till verksamheten i Ranstad. Anslaget är avsett dels för programskedet i en förstudie som skall syfta till framläggande av en återställningsplan för det område där mineralbrytning har ägt rum, dels för rening av vatten från lakrestområde, länshållning i dagbrott och underjord samt vattenkontrollprogram. I motion 1984/85:2632 (m) begärs att riksdagen i ett uttalande till regeringen skall understryka att uran- och mineraltillgångarna i Ranstad i framtiden åter kan bli ekonomiskt brytvärda och att återställningsplanen därför bör utformas så att handlingsfriheten bevaras.

Som nyss har framgått avser det begärda anslaget en förstudie rörande återställningsarbetena och därtill åtgärder i form av länshållning etc. som

innebär att handlingsfriheten bevaras inför det kommande återställningsskedet. Före detta skall ett utredningsskede genomföras. Motionärernas synpunkter bör bli i huvudsak tillgodosedda om förstudien görs så allsidig som är önskvärt. Utskottet tillstyrker förslaget om anslag och finner att motionen inte påkallar något ytterligare uttalande.

Utskottet hemställer

1. beträffande *forsknings- och utvecklingsverksamhet i Ranstad*
   att riksdagen med anledning av proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 3 moment 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *återställningsarbeten*
   att riksdagen
   a) med bifall till proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 3 moment 2 till *Verksamheten i Ranstad* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.,
   b) avslår motion 1984/85:2632 i den mån den inte har tillgodosetts enligt vad utskottet anfört.

TEKNISK UTVECKLING M. M.

4. **Europeiskt rymdsamarbete.** Regeringen har under punkt 4 (s. 20) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att under budgetåret 1984/85 – utöver tidigare lämnade bemyndiganden – ikläda staten förpliktelser inom rymd- och fjärranalysområdet om ytterligare högst 55 000 000 kr.

Propositionen

De tidigare lämnade bemyndigandena av angivet slag avser ett belopp av högst 145 milj. kr. Den föreslagna utökningen av bemyndiganderamen föranleds av att beslut om vissa internationella samarbetsprojekt har förskjutits från budgetåret 1983/84 till budgetåret 1984/85.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 4 bemyndigar regeringen att under budgetåret 1984/85 – utöver tidigare lämnade bemyndiganden – ikläda staten förpliktelser inom rymd- och fjärranalysområdet om ytterligare högst 55 000 000 kr.

5. **Aktieägartillskott till aktiebolag inom det marintekniska området.** Regeringen har under punkt 5 (s. 20) föreslagit riksdagen att till Aktieägartillskott till aktiebolag inom det marintekniska området på tilläggsbudget II till

statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 2 541 000 kr.

Propositionen

Marintekniska institutets verksamhet bedrivs fr. o. m. den 1 juli 1984 av det nyinrättade bolaget SSPA Maritime Consulting AB. Inför ombildningen från myndighet till bolag beslöt riksdagen våren 1984 att staten skulle täcka vissa skuldposter i institutets balansräkning för budgetåret 1983/84. Preliminärt anvisades för ändamålet 8,5 milj. kr. Det nu framlagda förslaget om ytterligare medelsanvisning baseras på det sedermera framlagda årsbokslutet.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 5 till *Aktieägartillskott till aktiebolag inom det marintekniska området* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 2 541 000 kr.

Stockholm den 19 februari 1985

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Staffan Burenstam Linder (m), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Jörn Svensson (vpk), Ivar Franzén (c), Per-Ola Eriksson (c), Lars Andersson (s) och Hugo Bergdahl (fp).

Reservationer

1. Bidrag för omlokaliseringskostnader m. m. till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (punkt 1)

Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser att utskottets yttrande och hemställan under punkt 1 bort ha följande lydelse:

Stiftelsen Institutet – – – (= utskottet, s. 1–3) – – – uteblivna intäkter.

Liksom regeringen anser utskottet att en ytterligare insats bör göras från statens sida för att SIFU slutligt skall få sina omlokaliseringskostnader och övriga omställningskostnader täckta. Av vad som har anförts i det föregående och i motion 1984/85:2622 (m) framgår att en orimligt hög hyra för de nya lokalerna i Borås är en väsentlig bidragande orsak till den situation som har

uppstått. Utskottet finner de berörda förhållandena anmärkningsvärda och vill betona att en generellt inriktad närmare granskning av byggnadsstyrelsens hyrespolitik är ytterst angelägen. Det är enligt utskottets mening ett ofrånkomligt krav att regeringen medverkar till att SIFU genom lokalbyte eller ändrade grunder för hyressättningen får sina hyreskostnader reducerade till en nivå som bättre svarar mot stiftelsens långsiktiga betalningsförmåga. Om detta sker bör ett sådant extra anslag som regeringen nu föreslår kunna undvaras. Utskottet avstyrker således regeringens förslag till medelsanvisning. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad utskottet här har sagt och därefter återkomma till riksdagen i frågan om SIFU:s ekonomi.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2622 avslår proposition 1984/85:101 bilaga 7 punkt 1 och därvid som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Återställningsarbeten i Ranstad (punkt 3 mom. 2)

Jörn Svensson (vpk), Ivar Franzén (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 5 med "Som nyss" och slutar på s. 6 med "ytterligare uttalande" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det väsentligt att återställningsarbetet blir av definitiv karaktär, så att i den berörda regionen skapas trygghet för att inte nya miljöstörande ingrepp liknande de tidigare skall bli aktuella. Följaktligen tar utskottet bestämt avstånd från motionärernas önskemål. Utskottet noterar f. ö. att riksdagen senare under detta riksmöte kommer att få ta ställning till motionsförslag om att uranbrytning skall förbjudas. Med vad här sagts tillstyrker utskottet regeringens förslag om anslag till återställningsarbetena i Ranstad.

dels att utskottet under punkt 3 moment 2 bort hemställa

2. beträffande *återställningsarbeten*

att riksdagen

a) (= utskottet),

b) avslår motion 1984/85:2632.

Särskilt yttrande

Verksamheten i Ranstad (punkt 3)

Jörn Svensson (vpk), Ivar Franzén (c) och Per-Ola Eriksson (c) anför:

Vi konstaterar att den bedömning att forsknings- och utvecklingsverksamheten i Ranstad borde avvecklas som två år i rad har gjorts av centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna har varit helt riktig och att en sådan avveckling nu genom regeringens ställningstagande till väsentlig del har genomförts. I sak är detta mycket tillfredsställande.

minab/gotab Stockholm 1985 82086